

דוד הראל

פרס ישראל שיוך למדינה. לא לשר

הסירוב של שר החינוך יואב קיש להעניק את פרס ישראל לפרופ' אווה אילוז הוא עוד אירוע בסדרה הזוויה ושערורייתית של ניסיונות פוליטיים להתערב בשיקולים מקצועיים וערכיים, של שרי חינוך שרואים בפרס ישראל כלי פוליטי שנתון לשליטתם האישית. פרס ישראל אינו "הפרס של שר החינוך", אלא פרס ממלכתי. השר אמון עליו מתוקף תפקידו בלבד. ההחלטה על הזוכים נעשית בידי ועדות הממונות ע"י משרד החינוך, ושאמורות להיות מקצועיות ובלתי מוטות. תפקידו של השר הוא לחתום על המלצות הוועדות, ולא לשנות אותן על בסיס השקפותיו. הדרישה מפרופ' אילוז להתנצל על עמדותיה כתנאי לקבלת הפרס מהווה ניסיון לְמַשְׁטֵר מחשבות. כאשר שר מתנה את הענקת הפרס בהתנצלות פומבית, הוא למעשה אומר: "רק מי שחושב כמוני ראוי להוקרה ממלכתית". זו גישה שסותרת את עקרונות חופש המחשבה והביטוי, ואת המסורת האקדמית המפוארת של ישראל.

השאלה אינה רק על פרס ישראל או על אווה אילוז, האינטלקטואלית המוערכת והמשפיעה, אלא אם נאפשר לפוליטיקה פופוליסטית לשלוט בתרבות ובאקדמיה שלנו

וכל זאת על פרופסור שהיא מהאינטלקטואליות הישראליות המשפיעות והמוערכות בעולם, ילידת מרוקו, שמייצגת בהצלחה יוצאת דופן את המדע הישראלי בזירה הבינלאומית. מאמריה וספריה שעוסקים במגוון נושאים, וביניהם הקשר המורכב בין רגשות לפוליטיקה, זוכים בהערכה עולמית. מעמדה לא נפגע גם אחרי 7 באוקטובר, כאשר רבים מאנשי האקדמיה הישראלים מתמודדים עם אווירה עוינת בארצות רבות. אם שר החינוך היה יודע להעריך את ההשפעה של אינטלקטואלים ישראלים בולטים בזירה הבינלאומית, הוא היה מוקיר את פרופ' אילוז ומתגאה בהישגיה, במקום לנסות להשתיקה. בתקופה שבה ישראל זקוקה לכל נציג אפשרי בזירה המדעית והתרבותית העולמית, ההתנהלות הזאת פוגעת באינטרסים של המדינה. ראינו תרחישים כאלה בעבר, עם פרופ' עודד גולדרייך ואיל וולדמן. בשני המקרים, בתי המשפט השכילו לתקן את העיוות ולהעמיד את ההחלטה על הקריטי ריונים המקצועיים בלבד. יש לקוות שכך יהיה גם כאן. ולמי שתוהים מה צריכה פרופ' אילוז לעשות עכ"שיו, תשובתי פשוטה: היא אינה צריכה לעשות דבר. בוודאי לא להתנצל. מבחינתי, ומבחינת רבים בקהילה האקדמית, אווה אילוז זכתה בפרס ישראל. היא ראוייה לו על-פי כל קריטריון מקצועי אפשרי, ואתיחס אליה תמיד כ"כלת פרס ישראל", גם אם חלילה הפוליטיקה הקטנונית תמנע ממנה לעמוד על הבמה ולקבל את הפרס.

אך אין להסתפק בהצהרה פאסיבית. אם תהליכים משפטיים לא יצליחו לתקן את המעוות, אתמוך בכל לב ביוזמות אלטרנטיביות לכבד את פרופ' אילוז כראוי. בדומה למקרה של פרופ' גולדרייך, אפשר יהיה להעניק הכרה חלופית בעובדה שהוועדה המקצועית בחרה בה ככלת פרס ישראל, ובכך לשקף את ההערכה האמיתית של הקהילה האקדמית כלפי הישגיה יוצאי הדופן. בסופו של דבר, השאלה אינה רק על פרס ישראל או על אווה אילוז. השאלה היא אם נאפשר לפוליטיקה פופוליסטית של פחד ושנאה לשלוט בתרבות ובאקדמיה שלנו.

פרופ' דוד הראל ממכון ויצמן למדע הוא חתן פרס ישראל לשנת 2004 ונשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים